

Els encunys mallorquins del *Museo de la Casa de la Moneda*

JAUME BOADA SALOM

Fa temps, l'amic Crusafont em parlà d'uns encunys de moneda mallorquina conservats en el *Museo de la Casa de la Moneda* (MCM) de Madrid, susceptibles d'estudi. En un començament, he d'admetre que, interiorment, vaig qüestionar l'interès que podrien tenir i les novetats que podrien aportar els encunys de peces que vaig suposar del tot conegudes, però vaig decidir que ja era l'hora d'adquirir una experiència més en la investigació numismàtica i visitar una institució important a la capital espanyola, a banda de fruit de la mica d'aventura que tot viatge representa. Arribat al lloc d'interès, també vaig aprendre la lliçó que l'examen dels encunys monetaris pot desvetllar l'existència de peces desconegudes o aconseguir la compleció o confirmació de llegendes parcialment conegudes, entre altres coses. Per tant, abans de començar volia destacar que una part del mèrit que pugui tenir la difusió de les novetats que explicarem a continuació és de Crusafont. Tampoc vull deixar d'agrair l'amabilitat de Juan Teodoro Vidal, director del MCM, i de Mercedes López de Arriba, la conservadora en cap del museu, per donar-me totes les facilitats per examinar i fotografiar els encunys.

De tots són ben conegudes les conseqüències de l'abolició de les institucions pròpies del Regne de Mallorca, com les de la resta de territoris de la Corona Catalano-Aragonesa, amb el Decret de Nova Planta promulgat per Felip V de Borbó. Malgrat aquest fet, Mallorca fou el darrer regne de la confederació que va perdre la moneda i la seca pròpies. Es continuaren encunyant peces monetàries amb el nom de Mallorca gravat en elles fins ben entrat el regnat del primer Borbó, més enllà de 1724, que era la data més moderna que fins ara es coneixia en les encunyacions regulars fetes a la Seca de Mallorca i que en aquest article corregirem. De fet, no es decretà oficialment el final de les emissions fins la promulgació de la

Reial Ordre de 14 de maig de 1740.¹ La seca, però, no fou abolida fins el 1787: el 25 de juliol, el darrer membre de la família de mestres de seca, Guillem Abri Descatllar, lliurava els encunys a l'intendent.² Aquí acabava definitivament la història del taller que havia estat creat l'any 1300 per Jaume II de Mallorca i començava la custòdia, en mans d'institucions espanyoles, dels encunys que la vella Seca mallorquina encara conservava.

Els exemplars que hem examinat comprenen els regnats de Carles II (1665-1700), Felip IV (1700-1705), Carles III, arxiduc d'Àustria (1705-1714), Felip V (1714-1724 i 1724-1746) i Lluís I (1724). Hem descrit i identificat els encunys basant-nos en el *Catàleg General de la Moneda Catalana* (CGMC).³ D'aquesta obra hem manllevat la referència de la moneda que es fabricava amb l'encuny en qüestió (que hem indicat avantposant-hi la partícula «Cru.»), i també la descripció, que hem adaptat, si esqueia, a les peces inèdites i variants. Tot seguit, hi indicam el diàmetre de l'encuny i, entre parèntesi, el que el CGMC atribueix a la moneda per tal de facilitar la comparació de mida entre ambdós elements; aquest tret és especialment rellevant a l'hora d'explicar el perquè de les freqüents incomplecions de llegendes, sobretot en les peces del primer Borbó, que podrien explicar-se per un intent, per part de l'entitat encunyadora, d'estalviar metall (principalment en les monedes d'or, però també en moltes de les de coure), o en una errada del gravador a l'hora de dissenyar els encunys o del mestre de la seca a l'hora d'encarregar-los-hi. A continuació del diàmetre, hi indicam la longitud de l'encuny complet.

El número d'inventari es refereix a la codificació amb què es troba inventariada l'encuny en l'MCM, la qual pot trobar-se pintada amb pintura vermella directament sobre el metall de l'encuny o escrita en una etiqueta que hi ha adherida, o

1. CAMPANER I FUERTES, Àlvar, *Numismàtica Balear*, Palma, 1879, p. 225.

2. CRUSAFONT, Miquel; VIDAL, Andreu, «Monedes-medalles de proclamació de Mallorca. Dades inèdites 1747, 1759, 1759», *Acta Numismàtica*, 17-18, Barcelona, 1988, p. 270.

3. CRUSAFONT I SABATER, Miquel, *Catàleg general de la moneda catalana. Països Catalans i Corona Catalano-Aragonesa (s. V aC - s. XX dC)*, Barcelona, 2009.

d'ambdues formes simultàniament, constituint una doble codificació que podria modificar-se en un futur. La descripció acaba amb un comentari que especifica si l'encuny és mòbil o fix i, si s'escau, inclou una ressenya sobre la seva raresa, la condició d'inèdita de la peça que encunyà, una variant de llegenda o qualsevol altra circumstància particular.

Quant a les imatges, oferim una perspectiva de l'estri sencer (que per motius evidents es reproduïx a una escala inferior a la real), una imatge retallada i frontal només de l'encuny i, finalment, la mateixa imatge voltada horitzontalment 180° per donar una idea de l'aparença de la moneda resultant. Si l'encuny té un diàmetre inferior als 20 mm, hi hem inclòs una ampliació al doble per apreciar-ne millor els detalls, tant de l'encuny com de la moneda, i encara, en algun cas, hi hem afegit l'ampliació d'un detall interessant.

CATALOGACIÓ

Carles II (1665-1700)

01. Cru. 4907 – Peça de vuit escuts (unça). AV.

Encuny

Estampa

r/ + MAIORICARV (puig cim de llir) CATOLICVS. Armes de palma en cairó.

Ø: 34 mm (32 mm). Longitud: 8,5 cm.

Núm. inventari: R.2443 / V.5.

Encuny mòbil. La deformació del punt de percussió denota un ús molt intensiu.

02. Inèdita – Peça de 4 escuts. AV.

Encuny

Estampa

r/ + MAIORICARVM · (puig cimât de l·lir) · CATOLICVS. Armes de Palma en cairó amb dues barres a cada quadrant.

Ø: 27 mm (?). Longitud: 14 cm.

Núm. inventari: R.1746.

Encuny mòbil. Ús moderat-baix. Tot i que s'hi poden presentar dubtes sobre si atribuir-les també a Felip IV o a Carles III, pensam que pertany al regnat de Carles II pels motius següents:

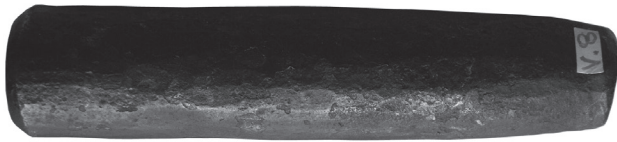
Les monedes d'or de Felip IV no porten marca de seca.

Per l'estil de les aigües que hi ha sota la torre de l'escut de Palma: les de Carles II són les que presenten més onades, que són molt escasses o gairebé invisibles a les encunyacions dels altres dos regnats.

Els quadrants del cairó amb les barres catalanes presenten dues barres a cada un. Si exceptuam el diminut mig escut de Felip IV, aquesta circumstància només es dona en algunes de les monedes d'or de Carles II, entre elles les encunyades amb l'encuny 03 de la present relació.

L'estil del puig cimât de l·lir i de la creu de la part superior és força detallat. Això també l'acosta a l'encuny 03.

03. Cru. 4909b – Peça de dos escuts. AV.

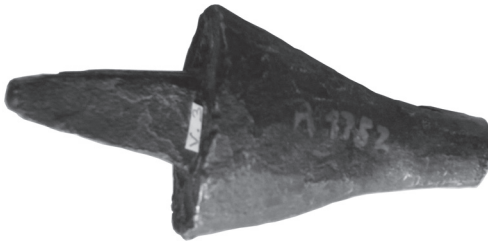
Encuny

Estampa

r/ + MAIORICAR (puig cimat de llir) CATOLICVS. Armes de Palma en cairó.
 Ø: 22 mm (18 mm). Longitud: 11,4 cm.
 Núm. inventari: R.1745 / V.8.
 Encuny mòbil. El desgast del relleu de l'encuny indica un ús alt.

04. Cru. 4910a, o similar – Escut. AV.

Encuny

×2

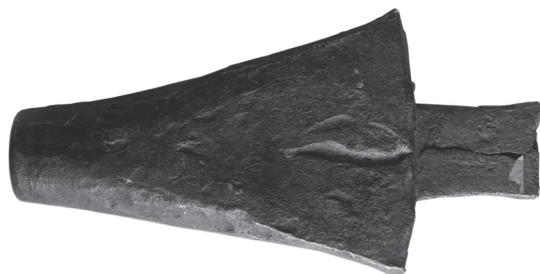

Estampa

×2

r/ + MAIORICARVM · CATOL. Armes de Palma en cairó.
 Ø: 18 mm (15 mm). Longitud: 12,1 cm.
 Núm. inventari: V.3 – R. 1752.
 Encuny fix. El relleu marcat indica un ús baix.

05. Cru. 4912, o similar – Peça de quatre reals. AR.

Encuny

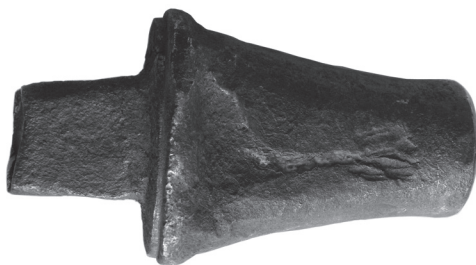
Estampa

a/ + · CAROLVS · II · REX · ARAGONVM · . Bust coronat, a la dreta. Davant, 4
pals.

Ø: 35 mm (31 mm). Longitud: 21,2 cm.

Núm. inventari: 14.3.

Encuny fix. Ús moderat-alt. Variant d'estil de bust i de corona, diferents del cata-
logat.

Encuny

Estampa

06. Cru. 4913 – Peça de quatre reals. AR.

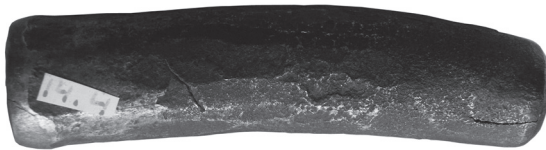
a/ + CAROLVS · II · REX · ARAGONVM. Bust coronat, a l'esquerra. Davant, 4 punts.

Ø: 35 mm (31 mm). Longitud: 12,9 cm.

Núm. inventari: R.2503 / 14.2.

Encuny fix. Ús moderat. Variant d'estil de bust i de corona, diferents al catalogat.

07. Cru. 4920 – Diner. AE.

Encuny

×2

Estampa

×2

r/ + MAIORICARVM · CA. Creu llatina que talla per baix.

Ø: 15 mm (12 mm). Longitud: 9,2 cm.

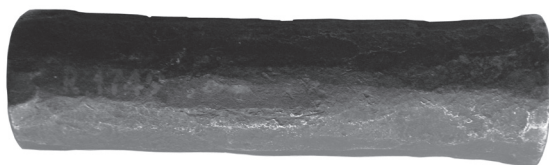
Núm. inventari: R.1742 / 14.4.

Encuny mòbil. Ús molt intensiu que fins i tot ha produït la deformació de l'estri i una esquerdada en l'encuny.

Felip IV de Mallorca (Felip V de Castella) (1700-1705)

Els encunys 08 a 11 són de difícil atribució, atès que són de reversos amb l'escut de Palma en cairó que no porten ni nom de rei ni data (dades que apareixen en l'anvers). Però ha estat l'absència de la marca de la seca en aquests reversos la que ens ha decidit atribuir-los a l'època de Felip IV de Mallorca. De fet, les monedes d'or amb el revers que mostra l'escut d'armes en cairó i la marca de seca pertanyen a altres regnats (Carles II i Carles III, arxiduc), mentre que les que no porten aquesta marca corresponen al regnat de Felip IV. Tot i amb això, per aquests encunys mantenim algunes reserves fins que no es localitzin monedes que en confirmin o desmenteixin aquesta atribució.

08. Inèdita –Peça de vuit escuts. AV.

Encuny

Estampa

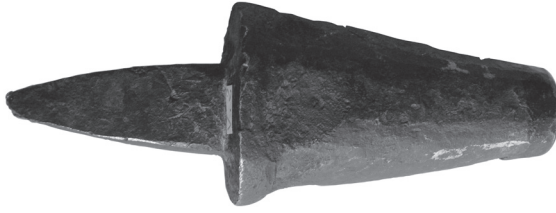
r/ + MAIORICARVM + CATOLICVS. Armes de Palma en cairó.

Ø: 37 mm (?). Longitud: 13 cm.

Núm. inventari: R.1749 / V.6.

Encuny mòbil. Ús moderat-baix. Peça inèdita en el regnat de Felip IV de Mallorca. Podria correspondre a la sèrie de la peça de quatre escuts catalogada com a Cru. 4978a.

09. Cru. 4978a, o similar – Peça de dos escuts. AV.

Encuny

Estampa

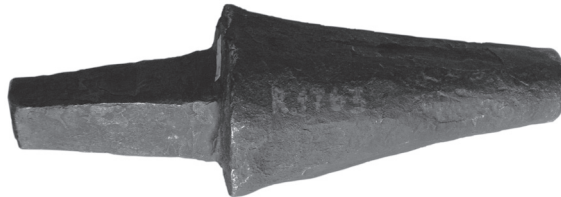
r/+ MAIORICARVM · CATOLICVS. Armes de Palma en cairó. Absència de puig cimant de l'ir.

Ø: 23 mm (24 mm). Longitud: 14,2 cm.

Núm. inventari: V.2.

Encuny fix. Ús baix.

10. Inèdita. Escut. AV.

Encuny

×2

Estampa

×2

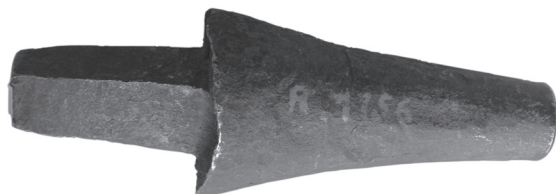
r/ + MAIORICARVM · CATOL. Armes de Palma en cairó.

Ø: 19 mm (?). Longitud: 14,8 cm.

Núm. inventari: R.1763 / V.4.

Encuny fix. Ús moderat-baix. Podria correspondre a la mateixa sèrie que la Cru. 4978a i de l'encuny 08.

11. Inèdita – Escut. AV.

Encuny

Estampa

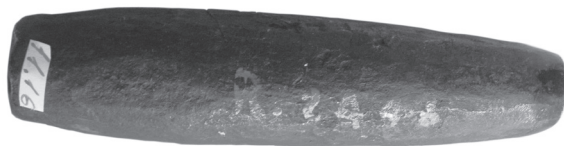
r/ + MAIORICARVM · CAT · Armes de Palma en cairó.

Ø: 21 mm (?). Longitud: 14,3 cm.

Núm. inventari: R. 1756.

Encuny fix. Ús moderat-baix.

12. Cru. 4980 – Mig escut. AV.

Encuny

×2

Estampa

×2

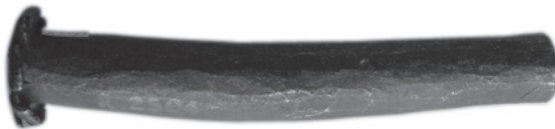
a/ Sense llegenda. Escut català coronat entre 17-03.

Ø: 15 mm (12 mm). Longitud: 10,8 cm.

Núm. inventari: R.2446 / 11.16.

Encuny mòbil. La mida reduïda de la moneda permetia que la percussió no fos gaire potent, fet que ha preservat l'encuny d'un desgast intens, tot i que estimam que l'ús fou més aviat alt per la gratelositat que mostra una àrea de la superfície de l'encuny.

13. Cru. 4982 – Dobler. AE.

Encuny

Estampa

r/ + MAIORIC – ARVM CA. Creu llatina amb puig cimat de llir, II a baix.

Ø: 22 mm (16 mm). Longitud: 17 cm.

Núm. inventari: R.2504 / 11.17.

Encuny mòbil. El doblegament de l'estri i la deformació del punt de percussió indica un ús molt alt. La peça catalogada per Crusafont es descriu amb «CAT» en lloc de «CA». Això indica que hi deu haver peces amb ambdues variants de llegenda. Per la seva banda, Campaner la descriu amb la variant que ens presenta aquest encuny.⁴ Observi's la notable diferència de diàmetre entre encuny i moneda, cosa que explica que habitualment les llegendes surtin incompletes en les peces resultants.

4. CAMPANER, Àlvar, *Numismàtica Balear*, p. 227.

Carles III, arxiduc d'Àustria (1705-1714)

14. Semblant a Cru. 5008 – Peça de quatre escuts. AV.

Encuny

Estampa

a/ + CAROLVS · III · R · ARA · 1707. Armes catalanes coronades i ornades. Números 7 gravats a l'inrevés.

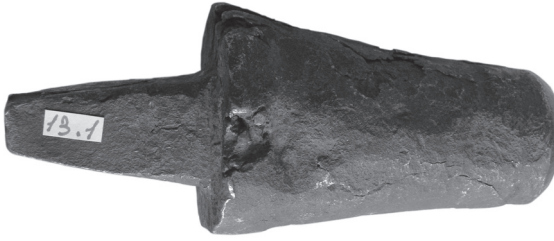
Ø: 25 mm (24 mm). Longitud: 11,6 cm.

Núm. inventari: R.1761.

Encuny fix. Ús moderat. La peça catalogada per Crusafont no mostra l'error en els números 7. Quant a Campaner, publicà el dibuix d'una peça amb el diàmetre d'una de 4 reals, amb l'error i amb una llegenda diferent (CAROL en lloc de CAROLVS),⁵ però la descrigué com de 2 reals i amb CAROLVS.⁶

5. CAMPANER, Àlvar, *Numismàtica Balear*, ref. 1, lám. IX.

6. CAMPANER, Àlvar, *Numismàtica Balear*, p. 229.

15. Cru. 5008 – Peça de quatre escuts. AV.

Encuny

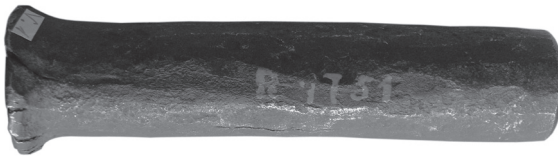
Estampa

a/ + CAROLVS · III · R · ARA · 1707. Armes catalanes coronades i ornades.

Ø: 26 mm (24 mm). Longitud: 12,7 cm.

Núm. inventari: 13.1.

Encuny fix. Ús moderat. La forma estranya dels 7 aixecava alguna sospita sobre l'autenticitat de les peces que es fabricaven amb aquest encuny. Aquest encuny en confirma l'autenticitat.

16. Cru. 5008 – Peça de quatre escuts. AV.

Encuny

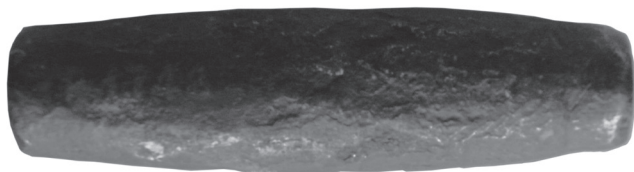
Estampa

r/ + MAIORICAR (puig cimat de llir) CATOLICVS. Armes de Palma en cairó.
 Ø: 26 mm (24 mm). Longitud: 13,6 cm.

Núm. inventari: R.1751 / V.1.

Encuny mòbil. Ús força alt. Pot haver-se usat amb un dels dos encunys fixos anteriors, o amb ambdós (ref. 14 i 15), dels quals n'és el revers.

17. Cru. 5010a – Escut. AV.

Encuny

Estampa

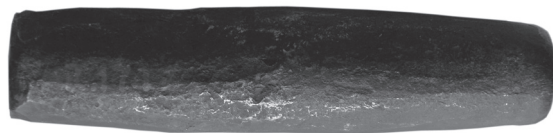
a/ + CAROLVS III · R · ARA. Armes catalanes coronades i ornades. Sense data.

Ø: 20 mm (18 mm). Longitud: 11,1 cm.

Núm. inventari: R. 1748.

Encuny mòbil. Ús moderat-baix.

18. Cru. 5010a – Escut. AV.

Encuny

Estampa

a/ + CAROLVS III · R · ARA. Armes catalanes coronades i ornades. Sense data.

Ø: 21 mm (18 mm). Longitud: 12 cm.

Núm. inventari: R. 1747 / 13.2.

Encuny mòbil. Ús molt alt, com ho acredita el desgast intens de l'encuny.

Felip V (1714-1724 i 1724-1746)

19. Inèdita – Peça de 8 escuts. AV.

Encuny

Estampa

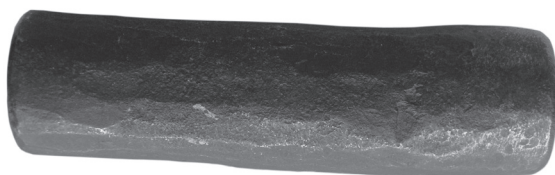
a/ + PHILIPPVS * V * HISPANI * R * 1723. Bust a l'esquerra dins orla.

Ø: 29 mm (?). Longitud: 12,4 cm.

Núm. inventari: R.1853.

Encuny fix. Ús molt baix. Valor inèdit en el numerari de Felip V. En confirma el valor facial l'encuny del revers (ref. 20), de la mateixa mida, descrit a continuació. Fins i tot Campaner dubtava que se n'haguessin encunyat.⁷

7. CAMPANER, Àlvar, *Numismàtica Balear*, p. 229.

20. Inèdita. Peça de 8 escuts. AV.

Encuny

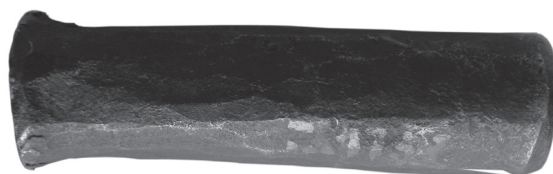
Estampa

r/ MAIORICARVM CATOLICVS. Armes reials coronades. Castell amb palma a l'esquerra i 8 a la dreta.

Ø: 29 mm (?). Longitud: 11,4 cm.

Núm. inventari: R.60.

Encuny mòbil. Ús molt baix. Valor inèdit en el numerari de Felip V, l'anvers del qual és la ref. 19.

21. Inèdita – Peça de 4 escuts. AV.

Encuny

Estampa

r/ MAIORICARVM CATO. Armes reials coronades. Castell amb palma a l'esquerra i 4 a la dreta.

Ø: 25 mm (?). Longitud: 9,2 cm.

Núm. inventari: R.1757 / 11.19.

Encuny mòbil. Ús moderat-alt, el punt de percussió presenta un cert aixafament.
Valor inèdit en el numerari de Felip V.

22. Cru. 6000 – Peça de 2 escuts. AV.

Encuny

Estampa

r/ MAIORICARVM · CATO. Armes reials coronades. Castell amb palma a l'esquerra.

Ø: 20 mm (17 mm). Longitud: 8,5 cm.

Núm. inventari: R.1759 / 11.20.

Encuny mòbil. Ús baix.

23. Cru. 6003 – Escut. AV.

Detall del bust recalcat

a/ PHILIPVS · V · HISP R · 1727. Bust a la dreta.

Ø: 17 mm (13 mm). Longitud: 10,3 cm.

Núm. inventari: 11.14.

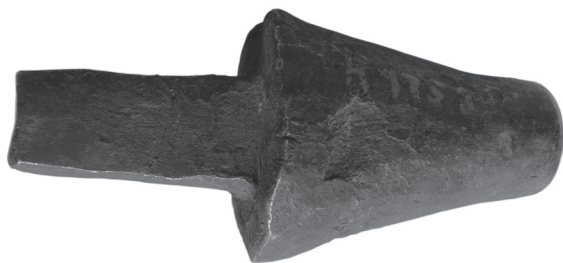
Encuny fix. Ús moderat. Tot i ser un tipus descrit i catalogat, cap de les peces conegudes mostra la llegenda completa, tallada sempre pel mateix sector, fet pel qual es desconeixia que portàs la data de 1727. La considerable diferència entre el

diàmetre d'aquest encuny i el de la peça que es coneix fa sospitar que el gravador s'equivocàs en calcular el diàmetre de l'encuny, que aquest estigués dissenyat inicialment per a una peça de dos escuts o que es decidís, amb posterioritat a la fabricació de l'encuny, disminuir la quantitat d'or que calia emprar. Per altra banda, si ens fixam en el detall del bust, veiem que el relleu sembla recalcat accidentalment en passar el disseny del punxó a l'encuny.

24. Cru. 6003 – Escut. AV.

r/ MAIORICARVM · CA · . Armes reials i castell amb palma a l'esquerra.
 Ø: 17 mm (13 mm). Longitud: 9,9 cm.
 Núm. inventari: R.1750.
 Encuny mòbil. Ús moderat. Revers de l'encuny 23.

25. Cru. 6004c – Treseta. AE.

Encuny

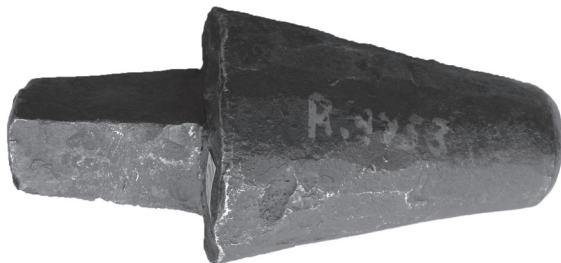
Estampa

a/ + PHILIPPVS · V · HISP · R · 1724. Bust a l'esquerra: darrere, un 6.

Ø: 22 mm (22 mm). Longitud: 12 cm.

Núm. inventari: R.1753 / 11.9.

Encuny fix. Ús moderat-baix. Llegenda no descrita per Crusafont. Campaner la va descriure però amb HIS en lloc d'HISP.⁸

26. Cru. 6004c – Treseta. AE.

Encuny

Estampa

8. CAMPANER, Àlvar, *Numismàtica Balear*, p. 228.

a/ + PHILIPPVS · V · HISP · R · 1724 · . Bust a l'esquerra. Darrere, un 6.
Ø: 22 mm (22 mm). Longitud: 11,6 cm.

Núm. inventari: R.1753.

Encuny fix. Ús moderat. Identificat amb el mateix número d'inventari que l'anterior, se'n diferencia en la llegenda per un punt després de la data.

27. Cru. 6004c – Treseta. AE.

Encuny

Estampa

a/ + PHILIPPVS · V · HISP · R · 1724 · . Bust a l'esquerra. Darrere, un 6.
Ø: 23 mm (22 mm). Longitud: 10 cm.

Núm. inventari: R.2500.

Encuny fix. Punt després de la data, igual que l'encuny anterior.

28. Cru. 6004 – Treseta. AE.

Encuny

Estampa

r/ + MAIORIC · CATOLIC. Creu llatina sobre armes reials coronades.

Ø: 23 mm (22 mm). Longitud: 14,8 cm.

Núm. inventari: R.1790.

Encuny mòbil. Ús molt alt, fins produir aixafament del punt de percussió.

29. Cru. 6004d – Treseta. AE.

Encuny

Estampa

r/ MAIORICA – CATOLIC. Creu llatina sobre armes reials coronades.

Ø: 22 mm (22 mm). Longitud: 13,1 cm.

Núm. inventari: R.2457 / 12.3.

Encuny mòbil. L'aixafament en el punt de percussió i el doblegament de l'estri

proven l'ús intensiu de l'encuny. També correspon al revers de la Cru. 6009, de Lluís I, per a les peces del qual es degué aprofitar.

30. Semblant a Cru. 6005 – Dobler. AE.

Encuny

×2

Estampa

×2

a/ + PHILPP · V · HISPA · R · . Efigie coronada, a l'esquerra. Darrere, un 2.

Ø: 20 mm (16 mm). Longitud: 10,9 cm.

Núm. inventari: R.1952 / 11.8.

Encuny fix. Ús alt. Presenta una llegenda inèdita (PHILPP en lloc de PHILIP-PVS). La mida de les monedes conegudes, entre dos i quatre mil·límetres inferior, i la seva deficient manufactura fa que l'orla de punts exterior sigui visible en molts pocs exemplars.

31. Cru. 6005a – Dobler. AE.

Encuny

×2

Estampa

×2

r/ MAIORI – CATOLI. Creu llatina sobre armes reials coronades.

Ø: 20 mm (16 mm). Longitud: 9,7 cm.

Núm. inventari: R.1745 / 11.21

Encuny mòbil. Ús molt alt, com es desprèn de l'aixafament del punt de percussió.

Com en el cas de l'anvers, l'orla de punts exterior s'aprecia en molt poques peces.

32. Cru. 6005a – Dobler. AE.

r/ MAIORI· – CATOLI·. Creu llatina sobre armes reials coronades.

Ø: 20 mm. Longitud: 12,5 cm.

Núm. inventari: R.1762 / 11.18

Encuny mòbil. Ús molt alt, vist l'aixafament en el punt de percussió i el doblegament lleu de l'estri.

33. Cru. 6006 – Diner. AE.

a/ Orla de punts, sense llegenda. Bust coronat, a l'esquerra. Darrere, un 1.

Ø: 15 mm (11 mm). Longitud: 9,9 cm.

Núm. inventari: R.2501 / 11.7.

Encuny fix. Malgrat l'encuny mostra pocs desperfectes, l'ús degué ser alt atesa la relativa abundància d'aquesta moneda.

Lluís I (1724)

34. Cru. 6009 – Lluís I. Treseta. AE.

Encuny

Estampa

a/ + LVDOVICVS · I · HIS · R · 1724. Bust a l'esquerra. Darrere, un 6.

Ø: 22 mm (20 mm). Longitud: 14,7 cm.

Núm. inventari: R.2487 / 12.1.

Encuny fix. Ús moderat-alt.

35. Similar a Cru. 6009 – Lluís I. Treseta. AE.

Encuny

Estampa

a/ + LVDOVIC9 · I · HISPA · R · 1724. Bust a l'esquerra. Darrere, un 6.

Ø: 23 mm (20 mm). Longitud: 11,4 cm.

Núm. inventari: R.1743 / 12.2.

Encuny fix. Llegenda LVDOVIC9 en lloc de LVDOVICVS. La rugositat del fons de l'encuny indica un ús escàs, però sembla que se'n conegueren exemplars ja que Campaner es feu ressò de la seva existència.⁹

9. CAMPANER, Àlvar, *Numismàtica Balear*, p. 229.

36. Cru. 6010 – Lluís I. Dobler. AE.

a/ + LVDOVIC · I · HISPA · R · . Bust coronat, a l'esquerra. Darrere, un 2.

Ø: 19 mm (15 mm). Longitud: 11,5 cm.

Núm. inventari: R.1755.

Encuny fix. Completa la llegenda d'aquesta raríssima peça, catalogada com a única. La rugositat del fons de l'encuny indica un ús molt escàs, que s'avé amb aquesta gran raresa.

CONCLUSIONS

Amb aquest estudi hem pretès fer una aportació més als treballs existents sobre encunys de cases de monedes de l'àmbit hispànic, que són més aviat escassos. Entre aquestes obres hi ha el llibre *La colección de útiles de acuñación del Museo de Navarra*,¹⁰ d'on hem extret algunes idees. Però la rellevància de l'article present rau sobretot en la localització de set tipus inèdits de moneda mallorquina, totes elles d'or, que, a part d'obrir noves perspectives, no fan més que plantejar nous interrogants: per una banda, fins que no se'n trobin exemplars, no tendrem la certesa que se n'encunyassin; per l'altra, si se n'arribàs a localitzar algun exemplar, caldria demanar-se si es tracta d'una simple prova d'encuny, si entrà en cir-

10. Miguel IBÁÑEZ ARTICA; Inés TABAR SARRÍAS; Alicia IRURZUN SANTA QUITERIA; Ma Dolores IBÁÑEZ SAN MILLÁN i Julio TORRES LÁZARO, *La colección de útiles de acuñación del Museo de Navarra*. Pamplona, Institución Príncipe de Viana, Gobierno de Navarra. 2003.

culació per a ús general o, tal i com planteja Jordi Vall-llosera en parlar d'un escut d'or mallorquí de Felip II,¹¹ les que s'encunyaren foren destinades íntegrament a pagar transaccions mercantils concretes.

L'altra aportació remarcable és la concreció d'algunes llegendes que fins ara apareixien incompletes o incertes, entre les quals destaca la de l'anvers de l'escut d'or de Felip V, que ens desvetlla la data d'encunyació, 1727, que esdevé la més tardana en què s'encunyà moneda a la Seca de Mallorca. També resulta atractiu poder veure amb tota claredat en els encunys les llegendes completes dels doblers de Felip V i Lluís I, que en les monedes normalment apareixen de forma parcial.

11. VALL-LLOSERA I TARRÉS, J., «Escut d'or mallorquí de Felip II (III de Castella) 1598-1621, emès entre el 1604 i el 1606, inèdit». *Acta Numismàtica*, 38, p. 193 - 197.